

סיון תשס"ג, יוני 2013

יורם עזב אותנו כדרכו, בשקט ובצנעה.

יצחק יִז'י גולדוואג, שכיניו בפולנית יוֹרְק, בנם של דבורה-גולה שְפִירו ויחיאל גולדוואג נולד בשנת 1929 בעיר המחוז לוֹבְּלִין, וגדל בעיר הסמוכה זמושץ', שם היתה משפחת אביו. הוא, אביו היה בעל הכרה ציונית, כרבים מבני העיר.

בספטמבר 1939 ואז יוֹרְק בן 10 נפל הפור, התמוטט העולם, פרצה המלחמה ונחרץ גורל היהודים לרצח. כרבים אחרים ברחו בני משפחת גולדוואג, כמו רבים מבני משפחתי הקרובה ביותר, מזרחה לתוככי ברית המועצות, למחנות בסיביר, ומשם למרכז אסיה, אוזבקיסטן וקזחסטן. שם שרדו את תקופת האימה. מתוך כמעט שלושה מיליון וחצי יהודי פולין שרדו כ-350,000. רובם אלה שברחו או הוגלו מזרחה, ורק כמה עשרות אלפים שעדיין לא נרצחו בפולין.

אחרי המלחמה, כמו רוב היהודים נתיני פולין, חזרה משפחת גולדוואג מברית המועצות לפולין. ומשם עלו הוריו בשנת 1949.

יורק נשאר באירופה, למד הנדסת חשמל בז'נבה שבשווייץ, שהה באיטליה, ועלה ארצה בשנת 1952. על תקופה זאת ספר לי גם חברו הטוב יצחק פרידברג.

ואז בגיל 22-23 הפך לצבר (למרות המבטא): יִז'י יוֹרְק הפך ליורם, שם צברי לכל דבר. גולדוואג הפך לגולן.

יחד עם דיתה לבית קולוֹדְנִי בנו משפחה לתפארת, הולידו שלושה ילדים, את אורן, דנה, ושרון.

יורם עבד במשרד התיירות, היה קונסול לענייני תיירות בלוס-אנג'לס ובניו יורק. לאחר שנים, כבר לא ילד קטן, פנה לעבודתו הברוכה בענף הקולנוע, והיה בין מייסדי האקדמיה הישראלית לקולנוע וטלוויזיה. כדרכו - רוח חיה ומפעילה את סובביו.

אגע בשלוש תכונות בולטות באישיותו המלבבת של יורם:

חכמה ואינטליגנציה

מתינות בדעותיו ובהבעתן. דיבור שקט ומתון. כאשר דיבר (בשקט בשקט) כולם כרו אוזן והקשיבו. לעתים בישיבות ופגישות, כשהיתה מהומה - כל אחד דיבר וגם הרים קול - פתח יורם את פיו. ואני הרגשתי שחובה עלי להשתיק את כולם, ושיש להאזין לדבריו הנאמרים בשום שכל.

מסירות: איש לא יכול היה שלא לראות את המחויבות העדינה שלו לדיתה רעייתו ולילדיו, את מסירותו לעבודתו וגם לארגון שלנו.

וכעת לפעילותו בענייני קהילת יוצאי זמושץ' והסביבה. אני עד למסירותו הרבה לקהילה ולארגון. הוא פעל רבות למען מטרות שראה בהן חשיבות לשימור מורשת קהילתו, והנחלתה לדורות הבאים. דיתה שתבדל לחיים ארוכים וטובים, היתה בהתלהבותה עזר כנגדו בפעילותו הברוכה.

במקרה השקפותינו של יורם ושלי, על הנושאים החשובים, ולא רק בענייני הארגון היו קרובות מאד, לעתים זהות לחלוטין. ואין זאת מן הברורות, כפי שהנסיון עם חברים רבים אחרים בארגון הוכיח. כשיוזם הביע את דעתו, כמעט תמיד ראיתי לנכון להנהן, וכמעט לא היה לי כל צורך להוסיף או לגרוע. לא רק מתוך כבוד אליו.

בזמן הלא כל כך ארוך של ההכרות האישית, למדתי לא רק להוקיר את יורם, אלא גם לאהוב אותו.

בית הכנסת בעיר זמושץ' נבנה בסוף המאה ה-16, תחילת המאה ה-17 בסגנון הרנסאנס, כמו מרבית המבנים בעיר העתיקה. מטעמים כלכליים הרשה אדון העיר הקנצלר יאן הטמן זאמויסקי ליהודים ממוצא ספרדי בלבד להתיישב בה. קהילה זאת דעכה תוך כמה עשרות שנים, ובעיר הורשו להתיישב יהודים אשכנזים, שאותם שרת בית הכנסת. מלבדם היו בעיר מתישבים ארמנים ויוונים, חוץ מן הפולנים.

וכך כותב אינג'נייר דוד דוידוביץ במחקרו הנרחב על בתי הכנסת בפולניה "מבין כל בתי הכנסיות הרנסנסיים הידועים בפולין, משמש בית הכנסת בזמושץ' דוגמה ראשונה להופעת אורנמנט אדריכלי-קישוטי על כתלי הפנים, שאפשר לראות בו את התחלת "הארקדה העיורת".

בית הכנסת נבזז במלחמה, וכדברי העיתונאי, אח"כ עורך "לעצטע נייעס", מרדכי צאנין במאמרו "על חורבות יהדות פולין" ב"דבר" בינואר 1948, שהורחב לספר "איבער שטיין און שטאק: א רייזע איבער הונדערט חרבן געווארענע קהילות אין פולן (תל עולם - מסע על פני 100 קהילות חרבות בפולין)": "כשהוגלו יהודי זמושץ' לגטו תקף פולמוס השוד את תושבי העיר. במשך שעות ספורות נותרו בבתי הכנסת רק קירות חשופים".

כשנפתחו השערים אל מרכז-מזרח אירופה, ופולין בפרט, וכשהיתה יכולת מסוימת להשפיע על השלטונות המקומיים, נרתם יורם למלאכה. בדרכו השקטה הנבונה וההחלטית דחף לשקם את מבנה בית הכנסת. יורם וגם אווה בר-זאב המנוחה, שהיתה יושבת ראש ארגון יוצאי זמושץ' והסביבה, עבדו קשה. לעתים נתקלו בחומה אדמיניסטרטיבית מייאשת. בשנת 2004 נחנך הבנין המשופץ בטקס שבו נשא יורם את דבריו.

נכון אין זה בית הכנסת המפואר עם האורנמנטיקה הנהדרת ובימת הברזל משנת 1788, וקישוטי התקרה שניתן לראותם בצילומים ובסקיצות ארכיטקטוניות של בית הכנסת. אבל בכל זאת, פעילותו ללא לאות של יורם הועילה לגאול את הבניין, נצר לקהילה מפוארת, מהפוך לעוד בנין חסר יחוד. והוא כעת יד וזכרון, מוקד לביקורים וסיורים. אמנם לא מרכז דתי יהודי, אבל מרכז תרבותי!

את פרי עמלו האחר - הפקת סרט על הקהילה, אנו רואים הערב.

תוכנית אחרת שיורם ודיתה, וגם אני הקטן, חשבנו לקדם, ועדיין לא הסתייע, ואולי כן בעתיד, הוא הקמת מונומנט זוטא לקהילת יהודי זמושץ' בתוך אתר הרוטונדה - מבצר העיר, שבו כבר יש גלעד לשכבות רבות בציבור הפולני.

ושוב, תרומה חשובה אחת שאינה קשורה בפרוייקט, הם החכמה והשקט שהקרין יורם במפגשים ובויכוחים.

במידה מסוימת יורם המשיך את דרכי אביו. יחיאל גולדוואג יחד עם משה שלום - בן דודו של אבי שמעון שֶק, תרם לספר הקהילה "זמושץ' בגאונה ובשברה" שיצא לאור בתש"ג, 1953. בספר זה שלנו - אחד מספרי הקהילה והפנקסים, שהוציאו לאור שרידי היהדות המפוארת של מזרח אירופה ומרכזה, מצויים שני מאמרים יפים על אודות התנועה הציונית והתנועה העברית בזמושץ'. בהם מסופרת הפעילות הנפלאה של תנועות הנוער, המפלגות הציוניות, בתי הספר והחינוך של הקהילה. איזה עושר תרבותי!

אנו נתגעגע אל אישיותו הקורנת של יורם יקרנו.

ישראל שֶק (איסי)